

Барномаи Иттиҳоди Аврупо барои рушди демократия ва хуқуқи инсон дар Тоҷикистон

**Гузориши алтернативии мавзӯи Ташкилотҳои
чамъиятии Ҷумҳурии Тоҷикистон доир
ба иҷрои Конвенсияи оид ба бартараф кардани
ҳама намуди табъиз нисбати занон,
алалхусус риояи хуқуқи занони
аз маҳбас озодшуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон**

**Тематический Альтернативный доклад
общественных организаций Таджикистана
о выполнении Республикой Таджикистан Конвенции
о ликвидации всех форм дискриминации
в отношении женщин касательно соблюдения прав женщин,
освободившихся из мест лишения свободы,
в Республике Таджикистан.**

**Thematic Alternative Report by the public organizations
on implementation of the Convention on the Elimination
of All Forms of Discrimination Against Women
by the Republic of Tajikistan, in regards to implementation
of women ex-prisoners' rights in the Republic of Tajikistan**

Лоиҳа аз тарафи
Иттиҳоди Аврупо маблагузорӣ
мешавад

Лоиҳа аз тарафи
DVV International амали
мегардад

**Гузориши алтернативии мавзӯи Ташкилотҳои
чамъиятии Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба ичрои
Конвенсияи оид ба бартараф кардани ҳама
намуди табъиз нисбати занон, алалхусус риояи
ҳуқуқи занони аз маҳбас озодшуда дар Ҷумҳурии
Тоҷикистон**

Гузориши алтернативии мазкур доир ба ичрои Конвенсияи СММ оид ба баратарф намудани ҳама намуди табъиз нисбати занҳо (КБТЗ) мувофиқи ҳуқуқи занҳое, ки аз зиндон озод шудаанд аз Ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳшида шудааст. Дар Гузориш маълумотҳои аз соли 2013 то соли 2018 оварда шудааст.

Гузориши мазкур дар доираи лоиҳаи «Ҳимояи ҳуқуқҳои маҳкумшудагон ва шахсони аз маҳбас озодшуда» омода шуда, бо дастгирии Иттиҳоди Аврупо ва Вазорати федералии Олмон оид ба рушд ва ҳамкории иқтисодӣ нашр шудаст.

Мухтавои нашрия масъулияти ташкилотҳои чамъиятие, ки гузоришро омода намуданд, мебошад ва фикру ақидаи маблағгузоронро инъикос намекунад.

Гардиш: 100 нусха

Соли 2018

Гузориши мазкур аз чониби ташкилотҳои ҷамъиятии зерини Ҷумҳурии Тоҷикистон омода шудааст:

- 1) ТҶ «Идораи хуқуқи инсон ва риояи қонуният»;
- 2) ТҶ «Чаҳон»;
- 3) ТҶ «Интихоби Шумо»;
- 4) ТҶ «ИНИС».

Pýйхати калимаҳои қўтоҳкардашуда

<i>BAO</i>	– Воситаҳои ахбори омма
<i>BHMO</i>	– Вируси норасоии масунияти одам
<i>BХИ</i>	– Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон
<i>КБТЗ</i>	– Конвенсияи СММ оид ба бартараф намудани ҳама намуди табъиз нисбати занҳо
<i>КИЧЧ</i>	– Кодекси ичрои ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон
<i>КЧМ</i>	– Кодекси ҷиноятҳои маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон
<i>ЧТ</i>	– Ҷумҳурии Тоҷикистон
<i>МИ</i>	– муассисаҳои ислоҳӣ
<i>СРИЧЧ ВА</i>	– Саррайёсати ичрои ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
<i>CMM</i>	– Созмони миллали мутаҳид
<i>ТЧ</i>	– ташкилоти ҷамъиятӣ
<i>ФЧ</i>	– Фонди ҷамъиятӣ

Соҳтори ҳисобот

Гузориш аз қисмҳои зерин иборат мебошад:

- I. Тавсияҳои ниҳоии Кумитаи бартараф намудани ҳама намуди табъиз нисбати занҳо ба Тоҷикистон аз соли 2013.
- II. Заминаи ҳуқуқӣ.
- III. Маълумоти умумӣ.
- IV. Барқарорсозӣ ва ҳамгироӣ
- V. Гирифтан ва барқарор намудани ҳуҷҷатҳо.
- VI. Роҳ надодан ба табъиз (недискриминация)
- VII. Ҳуқуқ ба кор
- VIII. Ҳуқуқ ба манзил

Методология:

Барои омода намудани гузориши алтернативӣ усулҳои зерин истифода шуданд:

Таҳкиқоти мизӣ (идоравӣ): таҳлили ҳисботҳо ва тадқиқотҳои байналмиллалӣ ва миллӣ, воситаҳои ахбори омма, маълумотҳои омории дастрас; омӯзиш ва таҳлили қонунгузориҳои миллӣ оид ба мувофиқати онҳо бо стандартҳои байналмиллалӣ.

I. Тавсияҳои нуҳоии Кумитаи бартараф намудани ҳама намуди табъиз нисбати занҳои Тоҷикистон аз соли 2013

Кумитаи бартараф намудани ҳама намуди табъиз нисбати зан ба Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин тавсияҳо дода буд:

- ✓ андешидани тамоми чораҳои зарурӣ, аз ҷумла чораҳои муваққатии маҳсус баҳри беҳтар намудани вазъи гурӯҳҳои занони дар ҳолати номусоид қарор дошта (камбизоат), таъмини хифзи онҳо аз истисмор ва зиёд намудани дастрасии онҳо ба хизматрасониҳои тандурустӣ, кӯмакҳои иҷтимоӣ, таҳсилот, шугл ва иштирок дар ҳаёти сиёсию ҷамъиятӣ;
- ✓ таъсиси механизмҳои назорати мунтазами таъсири сиёsatҳои иҷтимоиву иқтисодӣ аз барои гуруҳҳои занони дар ҳолати номусоид қарор дошта, аз он ҷумла тавассути равищҳои фарогир ва бисёрҷониба барои Ҳалли масъалаҳои мушаххаси муҳочират, ки метавонанд ба занон таъсир расонанд;

- ✓ пешниҳоди иттилооти фарогир ва маълумотҳои оморӣ бо гуруҳбанди аз руи чинс, синну сол ва миллат, ки дар раванди баҳодиҳии вазъияти гурӯҳҳои камбизоати занон истифода мешаванд.

II. Заминаи ҳуқуқӣ

- ✓ Стандартҳои байналмилалӣ дар соҳаи иҷтимоӣ шудани собиқ маҳкумшудагон¹ бар он асос мегардад, ки аз ибтидои айборкунӣ бо маҳкумшудагон оид ба баозгашти онҳо ба ҷомеа баъд аз адои ҷазо, корҳои фаҳмондадиҳиро оғоз намудан зарур аст.
- ✓ Ба ҳадамотҳои давлатӣ ё дигар ҳадамотҳо ва ташкилотҳое, ки ба маҳбусони озодшуда оид ба ишӯоли мавқеи худ дар ҷомеа кӯмак мерасонанд зарур аст ба ҷунин маҳбусшудагон дар ҳолати зарурӣ барои гирифтани ҳуҷҷатҳои тасдиқунандай шахсият кӯмак расонанд, дарёғти манзил ва кори мувофиқ, либосҳои кофӣ ва мувофиқ ба мавсим ва минтақа таъмин бошанд, маблағи зарурӣ барои то ба манзил расидан ва то ба як муддати кӯтоҳ барои зиндагӣ кардан, дошта бошанд¹.
- ✓ Як қатор ҳуҷҷатҳои байналмилалӣ¹ давлатҳоро ба он водор месозад, ки ба маҳкумшудагон барои машғул шудан ба корҳои бомузди манфиатовар шароит фароҳам оваранд, ки баргашти онҳоро ба бозори меҳнати мамлакат осон месозад ва инчунин ба онҳо имконияти кӯмаки молиявӣ барои худ ва аҳли оилаи худ пайдо кунанд.

- ✓ «Дар низоми пенитенсиарӣ речай пешбини шудааст, ки мақсади асосии он ислоҳ ва тарбияи ҷамъиятии маҳбасшудагон мебошад».¹
- ✓ Конунгузории миллии Ҷумхурии Тоҷикистон², муқаррароти асосии, ки стандартҳои байналмиллалӣ дар самти қӯмаки иҷтимоӣ ва дастгирии собиқ маҳкумшудагон баъд аз озодшавӣ пешбини шудааст дорост.
- ✓ Манъи табъиз дар Ҷумхурии Тоҷикистон дар Конститутсияи ҶТ ва дар қонунҳои алоҳида дарҷ гардидааст, вале рӯйхати ҳусусиятҳои табъизӣ васеътар буда, "аломатҳои дигар" -ро дар бар намегирад.
- ✓ Дар Тоҷикистон қонунгузории ягонаи зидди табъиз (дискриминатсия) вучуд надорад, ки муҳофизати байни гурӯҳҳои осебпазир, аз ҷумла занҳои қаблан маҳкумшударо аз ҳама намуди табъиз дар ҳама гуна соҳаҳоро таъмин намояд.
- ✓ На ҳамаи муқаррароти қонунгузории миллӣ, ки ба маҳкумшудагон сабукиҳо таъмин мекунад, дар амал татбиқ карда мешаванд.
- ✓ Конунгузории Ҷумхурии Тоҷикистон тартиб ва расмиёти дақиқу равшан оид ба расонидани ҳачми қӯмаки иҷтимоӣ ба ин категорияи одамонро надорад. Маҳкумшудагони собиқ расман (законодательно) ба

¹Параграфи 3 банди 10 Конвенсияи байналхалқӣ доир ба ҳукукҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ

категорияи мақсадноки гирандагони қўмаки ичтимоӣ ва хидматрасонӣ дар Тоҷикистон дохил намешаванд.

Гавсияҳо:

- Қабули қонунгузории фарогири зидди табъизӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.
- «Ворид намудани тағйирот ба КҶМ ҶТ оид ба чораҳои ҷазодиҳои нисбати корфармоён, инчунин кормандони муассисаҳои таълимие, ки барои ба кор қабул намудан ва дохил шудан ба муассисаҳои таълимӣ ба собиқ маҳқумишуудагон бинобар сабаби доги судӣ дошшатанашион, рад мекунанд».²
- Дида баромадани имконияти қабули Кодекси нави Манзили Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои таъмин намудани манзили иҷтимоӣ ба гурӯҳҳои осебпазири аҳолӣ, аз ҷумла маҳқумишуудагони собиқ, дар сурати надоштани манзилҳои худ пешбини шавад.

III. Маълумоти умумӣ:

- ✓ Мувофиқи маълумоти Сарраёсати ичрои ҷазои ҷиноии Вазорати адлияи ҶТ **9800** нафар дар муассисаҳои пенитенсиарӣ буда, авф карда шуд. Ҳамин тавр, **2100** нафар аз колонияҳо озод шуданд,

²Манобеъ: <http://www.ngojahon.org/>

4700 нафар колонияҳои маҳсусро тарк намуданд ва барои **3000** муҳлати ҳабсашон кам карда шуд.³

- ✓ Мувофиқи маълумоти Вазорати адлияи ҶТ дар айни замон (ба аввали соли 2018) зиёда аз **10000** нафар дар муассисаҳои маҳсус, тавқифгоҳҳои тафтишотӣ ва муваққатии Тоҷикистон қарор доранд. Дар миёни маҳкумшудагон 321 зан ва 47 ноболиг мебошанд.⁴
- ✓ Микдори маҳдуди ташкилотҳои ҷамъиятӣ дастрасӣ ба МИ бо мақсади таъмини омӯзиши таҳассусии занҳои маҳкумшударо доранд.
- ✓ Баъд аз озод шудан аз адои ҷазо собиқ маҳкумшудагон эҳсосоти мушкил доранд. Аз як тараф эҳсосоти сабукӣ ва озодӣ, аз тарафи дигар бошад тарс аз номуайяниҳо. Онҳо ба ба нофаҳми аз тарафи ҷамъият дучор мешаванд, мушкилии барқарор намудани ҳаёти шаҳсии худ ва пайдо намудани ҷои кор доранд, онҳо дар оянда барои гузаштан ба ҳаёти иҷтимоӣ ба кумак ниёз доранд.⁴
- ✓ Ҳуқуқҳои собиқ маҳкумшудагон бештар баъди озод шудани онҳо аз маҳбас вайрон карда мешавад. Бештари корхонаву муассисаҳо бинобар сабаби доғи судӣ доштан онҳоро ба кор қабул намекунанд. Бекорӣ ва камбизоатӣ баъзеи онҳоро боз дубора ба ҷиноят кардан водор месозад.⁵ Мувофиқи иттилои

³Манобеъ: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20160831/230265>

⁴Манобеъ: <http://dvv-international.tj/ru/news/2016/40-sotsialno-ekonomicheskie-i-kulturnye-prava-osuzhdionnykh-i-byvshikh-osuzhdionnykh-v-tadzhikistane-rezulatyati-perspektiv>

ташкилотҳои ҷамъиятӣ мушкилии мубраме, ки маҳкумшудагон баъди баромадан ба озодӣ бештар рӯ ба ў мешаванд, ин пайдо накардани ҷойи кор мебошад (20 респондент аз 28 ва ё 71 % посӯхгуйндан).⁵

- ✓ Собиқ маҳкумшудагон бештар бо мушкилотҳои пайдо намудани ҷойи кор, набудани манзил, набудани ҳучҷатҳои тасдиқунандаи шаҳсият рӯ ба рӯ мешаванд. Барқарор намудани ҳучҷатҳо бинобар сабаби норасогии молиявӣ, ҳамчунин нанг ва табъиз мушкилӣ ба миён меорад.
- ✓ Мувофиқи натиҷаи пурсишҳо⁶, 20% собиқ маҳкумшудагони (10 нафар аз 50 посӯхдиҳанда) баъд аз озод шудан ба манзил ниёз доштанд, зоро онҳо манзили зист надоштанд. Мушкилоти манзил яке аз масъалаҳои муҳиме мебошад, ки бештари маҳкумшудагон баъди озод шудан рӯ ба рӯ мешаванд ва ҷавоби қисми посӯхдиҳандагон ба намояндагони ташкилотҳои ҷамъиятӣ низ мавҷудияти ин мушкилиро тасдиқ карданд (14 респондент аз 28 посӯхдиҳанда ва ё 50 %).
- ✓ Даҳҳо занҳои аз муассисаҳои ислоҳотӣ озод шуда, иқрор шуданд, ки фазои озодӣ додги судиро тоза

⁵ Аз ҷониби Т ҶИдораи Ҳ Ҷ Ҳ инсон ва риояи қонуният» дар ҷорҷуబаи лоиҳаи Татбиқи ҳуқуқҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии маҳкумшудагон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2015 гузаронида шудааст.

⁶ Тҏ «Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният» дар ҷорҷуబаи лоиҳаи Татбиқи ҳуқуқҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии маҳкумшудагон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2015

намекунад, чомеа ба ин гурӯҳи инсонҳо бо нафрат ва хавф назар мекунанд.

- ✓ Фишори зиёд ба собиқ маҳкумшудагон дар асоси мушкилоти оилавӣ ба онҳо таъсири манғӣ мерасонад. Аз ин ҳисоб дар онҳо ҳиссёти манғӣ: таҷовуз, ҳашмгинӣ, норозигӣ, ки баъдтар метавонад қонунвайронкуниҳо ва ҳатто ҷиноятҳои вазнин табдил ёбад, пайдо мегардад.⁷
- ✓ Бо назардошти Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 12 ноябри соли 2016 Стратегияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба муқовимати экстремизм ва терроризм барои солҳои 2016-2020 қабул карда шуд. Дар нақшай амали намудани татбиқи Стратегияи мазкур таҳияи барномаи барқарорсозии маҳбусони маҳкумшудагони ҷиноятҳои экстремистӣ ва террористӣ пешбинӣ шудааст ... аммо, нақша танҳо бо маҳдудияти маҳбусон даҳл дорад ва на ҳамаи маҳбусонро фаро мегирад.
- ✓ Дастгирии моддӣ аз ҷониби мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ пас аз озодшавӣ ба таври мунтазам сурат намегирад ва ин аз муроҷиати маҳкумшудагон ба мақомоти маҳаллӣ, вазъи саломатӣ ва дастрасии маблағҳои буҷетӣ барои ин пардохтҳо вобастагӣ дорад.

⁷Манобеъ: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/society/20161210/problemi-trudoustroistva-bivshih-zaklyuchennih-v-hatlone>

- ✓ Дар چумхурӣ ташкилотҳои ҷамъиятии маҳсусе, ки ба маҳқумшудагони собиқ кумак мерасонанд, хело кам мебошанд. Муассисаҳои системаи ислоҳот бо ташкилотҳои ҷамъиятӣ кам ҳамкорӣ мекунанд.
- ✓ Дарёфти ҷои кор ба ин гурӯҳи аҳолӣ аз сабаби бадгумонии корфармоён нисбати онҳо ва муҳити иҷтимоӣ, дар маҷмӯъ мушкил аст. Аслан, ҷои корие, ки ба онҳо пешниҳод мекунанд каммузӣ буда маълмул нест, бозори меҳнат бошад қодир нест, ки талаботи ҳамаи онҳое, ки меҳоҳанд кори мувоғикиро пайдо намоянд, таъмин намояд.
- ✓ Аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, табъизии маҳқумшудагони собиқ низ мушоҳида мешавад, ҳангоми содир намудани ҷинояте, ки дар маҳалҳои алоҳида рӯҳ медиҳад, дар мадди аввал онҳо санҷида мешаванд ва гумонбар мешаванд.
- ✓ Тибқи маълумоти коршиносон, "маҳбусони собық ниёз ба ҳуччатҳои зарурӣ, қӯмаки тиббӣ, барномаҳои таълимиӣ ва пайдо намудани ҷои кор доранд. Бештари онҳо ҷои доимии истиқомат надоранд. Агар барои онҳо шароити ҳуб барои бозгашт ба ҷомеа ташкил нашавад, мумкин аст сабаби дуюмдараҷаи сар задани ҷиноят аз ҳисоби беаҳамиятӣ ва наёфтани мавқеи худ дар ҷомеа пайдо гардад.

Тавсияҳо:

- ✓ *Ба таври васеъ тавассути аҳбори омма ба мардум оид ба мушкилоти занони собық маҳқумшууда бо мақсади*

бартараф намудани стереотипҳо маълумот дода шавад.

- ✓ *Беҳтар намудани ҳамкорӣ байни мақомотҳои давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ бо мақсади муттаҳид намудани саъю қӯшиши дар самти қӯмак намудан ба собиқ маҳкумушудагон, маҳсусан занон барои дарёфти худ дар ҷомеа,*
- ✓ *Гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ бо шаҳсони аз маҳкама озодшууда ва озодшаванд аид ба ҳуқуқ ва имкониятҳои онҳо баъди озод шудан.*
- ✓ *Таъмини собиқ маҳкумушудагон, маҳсусан занон ба қӯмаки ройгони психологӣ, ҳуқуқӣ ва дигар намуди қӯмакҳо.*

IV. Барқарорсозӣ ва ҳамгироӣ

- ✓ Вазифаҳои муассисаҳои ислоҳӣ, ки дар он маҳкумушудагон адой ҷазо доранд, ин омода намудани маҳкумушудагон ба озодӣ, ҳамкори бо мақомотҳои давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ барои таъмини онҳо бо ҷои кор ва манзил мебошад.⁸
- ✓ Санадҳои меъёрию ҳукуқии Тоҷикистон барои дар ҷомеа пайдо намудани мавқеи худ ба маҳкуmuшудагон диккати маҳсус медиҳанд. Усули пайдо намудани мавқеи худ дорои нақшай тақвимӣ барои кор бо

⁸Банди 13 Қонуни ҶТ «Оид ба системаи иҷроияи ҷазои чинойӣ»

маҳкумшуда, аз санаи ворид шудан ба МИ дар шаклҳои фардӣ, гурӯҳӣ ва оммавӣ мебошад. Аммо, танҳо якчанд соат ба мавзӯи «Хукуқи инсон ва шаҳрванд» бахшида шудааст.⁹

- ✓ Дар ҷумҳурӣ қонунгузории маҳсус ва барномаҳои маҳсус барои дастгирий ва ҷомеашавии собиқ маҳкумшудагон, аз ҷумла занони пештар маҳкумшуда, паноҳгоҳҳои муваққатӣ ва марказҳои давлатӣ, ки маҳкумшудагон пас аз озод шудан метавонанд кӯмаки муваққатии манзил, ҳукуқӣ, тиббӣ, психологӣ ва дигар кӯмак расонанд, вучуд надорад.
- ✓ "Дастурамал оид ба ташкили корҳои таълимӣ бо маҳкумшудагон дар муассисаҳои ислоҳӣ" банақшагирӣ, шакл ва усулҳои корҳои таълимӣ бо маҳкумшудагон барои барқарорсозии онҳо ва ворид шудани онҳо ба ҷомеа баъд аз озодшавиро танзим мекунад.¹⁰
- ✓ Бахши 13-и Дастурамали мазкур ба ташкилотҳои ҷамъиятий ва динӣ, бо иҷозати роҳбарияти СРИ ҶША ҶТ имкон медиҳад, ки дар миёни маҳкумшудагон корҳои динниву ахлоқӣ гузаронанд. Мувофиқи ин бахш, ташкилотҳои ҷамъиятий имкон доранд, ки дар байни маҳкумшудагон машваратҳои ҳукуқӣ гузаронанд. Бо вучуди ин, на ҳамаи созмонҳои

⁹«Мавҷудият ва дастрасӣ имкониятҳо барои таҳсил - ҳукуқи асосии инсон дар системаи ислоҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон», ТҔ «Ҷаҳон», соли 2014

Манобеъ: <http://www.ngojahon.org/>

¹⁰Манбаъи маълумот: шабакаи ТҔ “Ҷаҳон” www.ngojahon.org

чамъиятй аз ин ҳүччат огоҳанд, зеро даstrasй ба санадҳои зерқонун дар ин сатҳ дар муассисаҳои системаи ислоҳот маҳдуд аст.

- ✓ Муассисаҳои ислоҳӣ барои ташкил намудани корҳои таълимӣ бинобар сабаби норасоии мутахассисони баландиҳтисос - психологҳо, кормандони иҷтимоӣ, мутахассисони ҳуқуқи инсон мушкилот доранд. Дар колонияҳои занона ва ноболифон, ин тафовут баъзан аз тарафи созмонҳои чамъиятӣ, ки маслиҳати ҳуқуқиро анҷом медиҳанд, пур карда мешаванд.
- ✓ «**КИЧҶ ҶТ** (банди 115) ба гузаронидани корҳои ахлоқӣ, ҳуқуқӣ, меҳнатӣ, ҷисмонӣ ва дигар таълимиро барои ислоҳ карданӣ маҳкумшудагон нишон медиҳад. Намуди корҳои таълимӣ фардӣ, гурӯҳӣ ва оммавӣ мебошад. Ҳангоми гузаронидани корҳои таълимӣ, ҷопи даврӣ, радио, телевизион, фильмҳо, даstrasй ба китобхона истифода мешаванд. Телевизор ва китобхонаҳо дар ҳамаи муассисаҳои ислоҳӣ даstras мебошанд».¹¹
- ✓ Дар назди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон (ВҲИ) дар моҳи декабри соли 2013 гуруҳи мониторингӣ дар ҳайати кормандони ВҲИ ва коалитсияи намояндагони Ташкилотҳои чамъиятии Тоҷикистон бар зидди шиканча ва бечазоӣ барои боздид аз ҷойҳои маҳдуд ва маҳрум карданӣ аз озодӣ ташкил карда шуд. Гурӯҳи мониторинги аз муассисаҳои пӯшида, аз ҷумла

¹¹Манбаъ: <http://www.ngojahon.org/>

муассисаҳои ислоҳӣ дидан намуда, ба шароити
нигоҳдории шаҳсони ма ~~хӯмӯкӯда~~ зиёд
медиҳад.

Тавсияҳо:

- ✓ *Баррасии имконияти қабули ҳонунҳои маҳсус дар сатҳи
миллӣ оид ба ҷомеашиавӣ ва мутобиқшиавии
маҳкумишудагони қаблӣ ба ҳаёт дар ҷомеа баъд аз ба
озодӣ баромадан.*
- ✓ *Қабули барномаҳои давлатӣ оид ба ҷомеашиавӣ
маҳкумишудагони қаблӣ бо назардошти ҷанбаҳои
гендерӣ.*
- ✓ *«Беҳтар намудани ҳамкории байни муассисаҳои адoui
ҷазои ҷиноӣ бо мақомотҳои ҳокимиюти давлатӣ,
худидоракунии маҳаллӣ, марказҳои барқарорсозии
иҷтимоӣ, ҳадамоти шугли аҳолӣ барои татбиқи
барномаҳои омӯзишии касбӣ ва тайёрии касбӣ барои
маҳкумишудагон ва онҳое, ки озод карда мешаванд,
таҳияи барномаҳои минтақавӣ ё созишномаҳо оид ба
кӯмак дар корҳо ва тартиботи хонаводагӣ барои
шаҳсони аз зиндан озодшууда».*¹²

¹²Манбаъ: <http://www.ngojahon.org/>

V. Қабул ва барқарорсозии ҳүччатҳо¹³

- ✓ Баъзе ҳолатҳое ҳаст, ки маҳкумшудагони пештара ҳүччатҳои тасдиқунанда, аз ҷумла, шиноснома надоранд. Масалан, 134 аз 286 нафар ё 47% ба ТҶ «Идораи хуқуқи инсон ва риояи қонуният», оид ба масъалаи барқароркунӣ/гирифтани шиноснома ва ё шаҳодатномаҳои таваллуд муроҷиат намуданд. Мувофиқи маълумоти баъзе маҳкумшудагони собиқ, онҳо аз маҳбас танҳо бо маълумотнома оид ба озод шудан, озод карда мешаванд.
- ✓ Занҳои собиқ маҳкумшуда аз муроҷиат барои гирифтани шиноснома ҳарос доранд, то ин ки вазъияти онҳо овоза нашавад. Файр аз ин на ҳамавақт онҳо шароити молиявӣ барои пардоҳт намудани ҷарима ва пардоҳти давлатӣ барои гирифтани шиносномаи нав доранд.
- ✓ Барои барқарорсозии шиносномаи нав ҳүччатҳо оид ба макони зист лозим аст. Агар инсон дар ягон ҷой ба қайд гирифта нашуда бошад, мушкилоти зиёд барои барқарор намудани шаҳодатнома пеш меояд.

¹³ Маълумот аз чониби ТҶ «Идораи хуқуқи инсон ва риояи қонуният», ТҶ «НИИС» мувоики натиҷаи муносибат бо муштариён омода шудаст.

Тавсияҳо:

- ✓ *Ташкил намудани шароити бақайдигирии мувакқатии маҳкумшиудагони пешина барои гирифтани ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандай шахсият.*
- ✓ *К ўмакотӣ барои гирифтани шиноснома ба маҳкумшиудагони собиқ, маҳсусан ба занҳо.*
- ✓ *Фаҳмондадиҳӣ ба собық маҳкумшиудагон оид ба тартиботи гирифтани шиноснома, ҳамчунин таъмини шафоғият ҳангоми пардоҳти маблаги ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандай шахсият.*

VI. Роҳ надодан ба табъиз

- ✓ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон табъизро манъ намуда, ҳуқуқ ва озодиҳои ҳар як инсон, новобаста аз мансубият, нажод, чинс, забон, дин, ақидаҳои сиёсӣ, маориф, вазъи иҷтимоӣ, моликият ва баробарии мардону занон кафолат медиҳад.
- ✓ Оид ба манъи табъиз дар дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ далелҳо мавҷуданд, вале унсури доғи судӣ ҳамчун хусузи табъизӣ дар ин санадҳо дида намешавад. Чун қоида, меъёрҳои қонунгузори дорои рӯйхати пурраи хусусиятҳои табъизӣ буда, вале дар он доғи судӣ вучуд надорад.
- ✓ Дар миёни ҷомеа стигма нисбати нафарони доғи судӣ дошта мавҷуд аст. Мисолҳои зиёдеро овардан мумкин аст, ки собық маҳкумшиудагон ва хешовандони онҳо

ҳангоми ба корқабул шудан ба муассисаҳои таълимӣ мавриди табъиз қарор мегиранд.¹⁴

- ✓ «Қонунгузории Тоҷикистон, аз ҷумла қонуни ҶТ «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарии ҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» табъизи ду ва семаротибаи занҳои доги суди дошта, занҳои гирифтори ВНМБ, фохишаҳо ва занҳои маводи мухадир истеъмолкунандагонро ба инобат гирифта нашудааст.
- ✓ Дар барномаҳои гендерӣ ва дигар сиёsatҳои иҷтимоиву иқтисодии давлат, ки дар Тоҷикистон амал мекунанд,¹⁵ чунин гуруҳи маҳсуси занон, аз ҷумла занҳои доги судӣ дошта ва дигар гурӯҳҳои осебпазири занон нишон дода нашудаанд. Механизмҳои самараноки ҳуқуқии таъсир ба вайрон намудани ҳуқуки гуруҳи зикргардидаи осебпазири занон ва дигар гуруҳи осебпазири занон ва духтарон муайян наушдааст.¹⁵
- ✓ Кумитаи барҳам додани ҳама намуди табъиз нисбати занҳо дар Тавсияи ниҳоии худ аз соли 2013 аз ҷониби Тоҷикистон даъват намуд, ки ба Конститутсия ва дигар қонунгузориҳои миллии худ тағйирот оид ба

¹⁴«Манзур ва имкониятҳои дастрасӣ ба таълим – ҳуқуқи асосии инсон дар системаҳои пенитенсиарии Ҷумҳурии Тоҷикистон», ТҶ «Ҷаҳон», соли 2014. Манобеъ: <http://www.ngojahon.org/>

¹⁵Гузориш мавзӯи алтернативӣ оид ба татбиқи Конвенсия дар бораи барҳам додани ҳама гуна табъиз нисбати занон нисбати занони гирифтори ВНМО ва заноне, ки аз гурӯҳҳои заарардида (занони доги суди дошта, занони маводи мухадир истеъмолкунанда, занҳои фохиша). «Шабакаи занҳои гирифтори ВНМО дар Тоҷикистон», соли 2018.

муайян намудани вассеъи табъиз нисбати занҳо мувофиқ ба банди 1 Конвенсия ворид намояд, ки дар он мустақиман ва ғайри мустақими табъиз давлатӣ ва бахши хусусиро фаро гирад.

Тавсияҳо:

- Қабули қонунгузории фарогири зидди табъиз, ки мафҳуми табъизи бевосита ва бавосита, инчунин мафҳуми табъизи гуногун нисбати занони гуруҳҳои осебпазирро дар бар гирад.
- Дар барномаҳои давлалатӣ ва ҳӯҷҷатҳои стратегии ҶТ ҳуқуқ ва манфиатҳои занони додги судӣ доштаро ба назар гирифта шавад.
- Ба самъи ҷомеа тавассути воситаҳои ахбори омма расонидани мушиқилоти собиқ маҳкумшудагон бо мақсади бартараф намудани стериотипҳои мавҷуда нисбати чунин гурӯҳи аҳолӣ.
- Мусоидат намудан ба ҷомеашавии собиқ маҳкумшудагон тавассути ташкили марказҳои буҳронӣ, паноҳгоҳҳои муваққатӣ ва расонидани кӯмаки ҳуқуқӣ, равонӣ, тиббӣ ва ғайра, бо дарназардоши табъизи гуногун нисбати занони додги судӣ дошта.

VII. Ҳуқуқ ба ҷои кор

- ✓ Кумаке, ки аз тарафи давлат ба собиқ маҳкумшудагон расонида мешавад ин пардохти кумакпулӣ барои бекорӣ дар ҳаҷми 400 сомонӣ (маоши ҳадди ақал дар ҶТ) ба муддати на зиёда аз 3 моҳ мебошад.

- ✓ Таҳсили тахассусии ройгон аз ҷониби муассисаҳои таълимии давлатӣ – Маркази омӯзиши қалонсолони Тоҷикистон, ки ҳуҷҷати тасдиқкунандай маҳсус дода мешавад, пешниҳод карда мешавад.
- ✓ Дар колонияҳои ислоҳии занона курсҳои кутоҳмуддати дӯзандагӣ, пухтузаз ва омӯзиши кор бо компьютер ташкил шудааст. Масалан аз соли 2014 то инҷониб дар МИ 3/8 ноҳияи Норак аз ҷониби як ташкилоти ҷамъияти курсҳои омӯзишии тахассусӣ (дӯзандагӣ, кор бо компьютер, ороиши мӯй, пухтузаз) инҷунин тренингҳо барои рушди шаҳсӣ, банақшагирии тиҷоратӣ, маслиҳат оид ба манфиатҳои иҷтимоӣ ташкил карда шудааст. Дар давоми солҳои 2014 – 2017 209 занҳои маҳкумшудаи дар колония Муассисаи ислоҳотии ноҳияи Норак буда, баъди анҷоми курсҳо сертификат гирифтанд. Дар ин давра 208 зани маҳкумшуда курсҳои рушди шаҳсӣ ва омӯзиши шаҳрвандӣ гузаштан; 60 зани маҳкумшуда, омӯзиш оид ба омода намудани бизнес нақшаҳо гузашта соҳиби сертификат шуданд. Дар сертификатҳо оид ба дар муассисаҳои ислоҳотӣ гузаштани курсҳо дарҷ намегардад.¹⁶
- ✓ Дар миёни собиқ маҳкумшудагон, чи занҳо бошад ва ҷи мардон онҳое, ки дониши тахасусӣ надоранд кам нестанд. Он имкониятҳое, ки маркази шуғл барои собиқ маҳкумшудагон пешниҳод мекунад, аксар вакт

¹⁶ Маълумот аз ҷониби ТҶ «Ҷаҳон» пешниҳод шудааст

онҳоро бинобар сабаби паст будани музди меҳнат қонеъ намекунад.¹⁷

- ✓ Собиқ маҳкумшудагон, маҳсусан занҳо маълумоти кофӣ оид ба фаъолияти Агентии меҳнат ва шугли аҳолии ҶТ надоранд.
- ✓ Системаи ҷамъоварии маълумотҳои оморӣ доир ба кор ҷалб шудани собиқ маҳкумшудагон аз ҷониби Агентии меҳнат ва шугли аҳолии ҶТ на он қадар рушд кардааст.
- ✓ Қонунгузории ҶТ системаи квотаи ҷойҳои корӣ барои собиқ маҳкумшудагон пешниҳод менамояд, аммо системаи квота ба таври кофӣ истифода намешавад ва корфармоҳое, ки дар квота иштирок намекунанд, ба ҷавобгарии маъмурӣ қашиданамешаванд.
- ✓ Қонунгузории ҶТ барои бе асос ба кор қабул накардана нафароне, ки аз ҷониби Ҳадамоти шугли аҳолӣ аз ҳисоби квота фиристода мешавад, ҷавобгарии маъмурӣ пешниҳод шудааст, аммо меъёрҳои ҳуқуқии ба ҷавобгарӣ қашидани корфармо барои ба кор қабул накардан бо асосҳои табъизӣ вучуд надорад.
- ✓ Аз пурсишномаҳое, ки бо корфармоҳо гузаронида шуд танҳо 31% онҳо розигӣ доданд, ки нағанрони доги

¹⁷Манобеъ: <https://www.news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20160905/230411>

судидоштаро ба кор қаубл менамоянд. 40% барои ҷавоб додан ба саволҳо мушкилий доштанд.¹⁸

- ✓ Ҳангоми ба кор ҷалб кардани шаҳрванд, савол оид ба доги суди доштан ў ва ё хешовандони ў вайрон кардани ҳуқуқи шаҳсии шаҳси ба кор қабулшуда мебошад (ба истиснои баъзе қасбҳо). Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Тоҷикистон соҳтани монеаҳо ба шаҳсон ҳуқуқӣ ва воқеӣ ҳангоми ба амал баровардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии онҳо, аз ҷумла талаби ҳучҷатҳо ва маълумот, ки қонун пешбинӣ накардааст, манъ мекунад.¹⁹
- ✓ Мувофиқи маълумотҳои оморӣ дарёftи кор тавассути Агентӣ танҳо 4-5% аз ҳисоби нафарони доги судӣ доштаи муроҷиат намударо ташкил мекунад.²⁰

¹⁸Пурсишнома миёни 68 корфармо гузаронида шуд

Манобеъ: <http://dvv-international.tj/ru/news/2017/54-vtoroj-shans-da-ili-net>

¹⁹Банди 607 КИЧМ ҶТ

²⁰Маълумот аз соли 2015, мувофиқи натиҷаи таҳқиқоти «Татбики ҳуқуқҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии маҳкумшудагон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», ТҔ «Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният» дар ҳамкорӣ бо DVV International бо кумаки Иттиҳоди Аврупо, соли 2015.

Робия Холиқоваи 37-сола аз шаҳри Қурғон-Теппа як сол пеш аз колония озод шуд. Ўқайд кард, ки то ҳол фарзандонашро озод дида наметавонад. Робия танҳо дар иҷора зиндагӣ мекунад. Баъди аз маҳбас озод шудан бародаронаш ҳоҳии надоштан, ки ў бо ҳамсарон ва фарзандони бародарон дар ҳавлии волидайн истиқомат кунад. Гайр аз ин ҳамсоягон низ нисбати ў ҳамчун чинояткор муносибат мекарданд. Ба гуфтаи ў дар айни замон ў фарзанди дӯсти дар маҳбас яқчобудаашро нигоҳубин мекунад ва аз ҳисоби ў зиндагӣ мекунад. Аз ҳисоби доги судӣ доштан ў кори хубтар ёфта наметавонад. Ў ба ташкилотҳои зиёд барои кор муроҷиат намуд, лекин дар ҳамаҷо ба ў ҳамчун фиребгар назар мекарданд.

Ҳамчунин, қисаҳои мувафақ низ вуҷуд дорад: Азимова Атмия, зане, ки аз зиндон озод шуд, соли 2015 ба қабули маслиҳати ҳуқуқии ройгони ТҶ «Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонунияти» дар ш. Ҳуҷанд муроҷиат намуд. Атмия бештар меҳост ҷойи кор пайдо кунад. Баъди гирифтани машварати ҳуқуқшинос, Атмия ба Раёсати кор бо занон ва оилаи мақомоти иҷроияи ҳокимияти маҳалии Вилояти Сугд барои шитирок дар конкурс гирифтани гранти барои машгул шудан ба фаъолияти соҳибкорӣ муроҷиат намуд. Дар натиҷаи шитирок дар конкурс Атмия соҳиби гранти Президентӣ ба маблаги 10 ҳазор сомонӣ (бо курси соли 2015 қариб 1300 доллари амрико) шуда, агар чанде ў дар бизнес-нақшаи худ маблаги камтар ҳоҳии карда буд. Атмия корхонаи дӯзандагӣ дар биное, ки ҳуқумати маҳалӣ бебозгашт ба ў дод, кушод. Айни замон дар корхонаи дӯзандагии ў 20 занҳои аз муассисаҳои ислоҳӣ озодшуда кор мекунанд. Соҳибкорзан ният дорад дар оянда фаъолияти худро васеъ намояд ва на танҳо занон, балки мардони аз муассисаҳои ислоҳӣ озодшуваро низ ба кор гирад.

Тавсияҳо:

- *Васеъ паҳн намудани маълумот, аз ҷумла дар ҷойҳои адди ҷазо оид ба хизматрасонии Агентии меҳнат ва шугли аҳолӣ.*
- *Маълумоти омории категорияи чунин бекорон сохта шавад, ба монанди маҳкумиудагони пешин, вобаста ба ҷинс, синну сол, ихтисос, таҳсилот ва дигар маълумот, аз ҷумла маълумот дар бораи намуди кор, мавқеи он, ки коргар қабулишуда ва музди меҳнат. Ҳамчунин чунин намуди маълумоти оморӣ аз рӯи рад кардани корфармоён оид ба кор қабул намудани шаҳрвандони доги судӣ дошта ва сабабҳои ба кор нағирифтани онҳо омода карда шавад.*
- *Пурзӯр намудани истифодаи қвотаҳои ҷойҳои корӣ барои мушиқилоти чунин категорияи аҳолӣ.*
- *Пешбинии ҷавобгарии маъмурии корфармоён барои рад кардан ба кор бо ҳусусияти табъиз ва дар сурати рад кардани тақрорӣ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ қашида шаванд.*
- *Ба ҷавобгарӣ қашидани корфармоён барои талаб кардани ҳуҷҷатҳои иловагие, ки дар қонунгузории ҶТ пешбинӣ нашудааст, ҳангоми ба кор қабул кардани шаҳрвандон.*
- *Фаҳмондадиҳии корфармоёни барои рад кардани ба кор қабул намудани кормандони имконпазир, ки аз ҳисоби қвотаи Агентии меҳнат ва шугли аҳолӣ фиристода шудаанд, мувофиқ ба қонуни ҷавобгарии маъмурӣ*

VIII. Ҳуқуқ ба манзил

- ✓ Масъалаи манзил дар Тоҷикистон бениҳоят масъалаи муҳим барои гурӯҳҳои иҷтимоии осебазари аҳолӣ, аз ҷумла барои маҳкумшудагон мебошанд.
- ✓ Қонунгузорӣ дар соҳаи муносибатҳои манзил кӯҳна шуда, меъёрҳои таъмини манзил ба гурӯҳҳои осебазари аҳолӣ вуҷуд надорад.
- ✓ Таъмини собиқ маҳкумшудагон бо манзили мувақатӣ аз ҷониби давлат бо сабаби набудани марказҳои давлатӣ ва паноҳгоҳ барои мувақатан истиқомат намудани чунин категорияи шаҳрвандон имконнозазир аст.
- ✓ Тадбирҳое, ки барои ҷустуҷӯ ва таъмини манзил аз тарафи мақомоти маҳаллии ҳокимиёти давлатӣ пешниҳодшаванда бо сабаби маҳдудияти фонди манзил, инчунин набудани барномаҳои маҳсуси манзилий барои дастгирии ин категорияи аҳолӣ самаранок истифода намешаввад
- ✓ Мушкилии манзил аз тарафи собиқ маҳкумшудагон ҳамчун яке аз мушкилоти ҷиддии баъди озодшавии онҳо ба назар мерасад. 20% респондентҳои мусоҳибашуда аз ҷумлаи собиқ маҳкумшудагон баъд аз озод шудан ба манзил зиёд ниёз доштанд, чунки ҷои зист надоштанд.
- ✓ Мушкилоти манзил инчунин бинобар сабаби бад шудани муносибатҳои оиласӣ, баъди озод шудан аз маҳбас сар мезанад.

Тавсияҳо:

- Ташкили марказҳои мувакқатӣ барои маҳкумишиудагони сабиқ дар кишивар бо назардошти манфиатҳо ва талаботи занони сабиқ маҳкумишиуда.

Финансируется

Реализуется

Тематический Альтернативный доклад общественных организаций Таджикистана о выполнении Республикой Таджикистан Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин касательно соблюдения прав женщин, освободившихся из мест лишения свободы, в Республике Таджикистан

Данный альтернативный доклад посвящен выполнению Республикой Таджикистан Конвенции ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (КЛДЖ) применительно к правам женщин, освободившихся из мест лишения свободы. Доклад содержит информацию за период с 2013 по 2018 годы.

Настоящий доклад подготовлен в рамках проекта «Захиста прав осужденних и лиц, освобожденных из мест лишения свободы» и опублікован при підтримці Європейського Союза і Німецьким Федеральним Міністерством економіческого сотрудництва і розвиття.

Содержание публикации является предметом ответственности общественных организаций, подготовивших доклад, и не отражает точку зрения доноров.

Настоящий доклад подготовлен следующими общественными организациями Республики Таджикистан:

- 1) ОО «Бюро по правам человека и соблюдению законности»;
- 2) ОО «Джахон»;
- 3) ОФ «Ваш выбор»;
- 4) ОО «ИНИС».

Тираж: 100 экземпляров

2018 год

Список сокращений

<i>ВИЧ</i>	– вирус иммунодефицита человека
<i>ГУИУН</i>	– Главное управление исполнения уголовных наказания Министерства юстиции Республики Таджикистан
<i>ИУ</i>	– исправительное учреждение
<i>КИУН</i>	– Кодекс исполнения уголовных наказаний Республики Таджикистан
<i>КОАП</i>	– Кодекс об административных правонарушениях Республики Таджикистан
<i>КЛДЖ</i>	– Конвенция ООН о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин
<i>ОО</i>	– общественная организация
<i>ООН</i>	– Организация объединенных наций
<i>ОФ</i>	– общественный фонд
<i>РТ</i>	– Республика Таджикистан
<i>СМИ</i>	– средства массовой информации
<i>УПЧ</i>	– Уполномоченный по правам человека

Структура отчета

Доклад состоит из следующих разделов:

- I. Заключительные рекомендации Комитета по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин Таджикистану от 2013 года.
- II. Правовые рамки.
- III. Общая информация.
- IV. Реабилитация и реинтеграция
- V. Получение и восстановление документов.
- VI. Недискриминация
- VII. Право на труд
- VIII. Право на жилище

Методология:

Для подготовки Альтернативного доклада были использованы следующие методы:

Кабинетное исследование: анализ международных и национальных отчетов и исследований, средств массовой информации, доступных статистических данных; обзор и анализ национального законодательства на предмет соответствия международным стандартам.

I. Заключительные рекомендации Комитета по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин Таджикистану от 2013 года.

Комитет по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин рекомендовал Республике Таджикистан:

- ✓ принять все необходимые меры, включая временные специальные меры, для улучшения ситуации групп женщин, находящихся в неблагоприятном положении, обеспечения их защиты от эксплуатации и расширения их доступа к услугам в области здравоохранения, пособиям по социальному обеспечению, образованию, трудуоустройству и участию в политической и общественной жизни;
- ✓ создать механизмы для регулярного отслеживания последствий социально-экономической политики для находящихся в неблагоприятном положении групп женщин, в том числе на основе применения всеобъем-

лющего и многостороннего подхода к решению конкретных проблем миграции, которые могут затронуть женщин;

- ✓ предоставлять всеобъемлющую информацию и статистические данные в разбивке по полу, возрасту и национальной принадлежности, которые могут быть использованы для оценки положения групп женщин, находящихся в неблагоприятном положении.

II. Правовые рамки

- ✓ Международные стандарты в сфере ресоциализации бывших осужденных²¹ основываются на том, что с самого начала осуждения необходимо начинать работу по предстоящей реинтеграции человека в общество после отбывания наказания.
- ✓ Правительственным или другим службам и организациям, помогающим освобожденным заключенным находить свое место в обществе, следует там, где это возможно и необходимо, заботиться о том, чтобы такие заключенные получали необходимые документы и удостоверения личности, находили подходящее жилье и работу, имели подходящую и достаточную для дан-

²¹ Международный пакт о гражданских и политических правах (п.3, ст.10), Минимальные стандартные правила ООН в отношении обращения с заключенными (Правила Нельсона Мандэлы), принятые Резолюцией Генеральной Ассамблеи 70/175, приложение, принятая 17 декабря 2015 года и др.

ного климата и времени года одежду и располагали средствами, достаточными для проезда на место их назначения и для жизни в течение периода, непосредственно следующего за их освобождением.²²

- ✓ Ряд международных документов²³ призывает государства к созданию условий, дающих заключенным возможность заниматься полезным вознаграждаемым трудом, что облегчит их реинтеграцию на рынке рабочей силы их стран и позволит им оказывать финансовую помощь самим себе и своим семьям.
- ✓ «Пенитенциарной системой предусматривается режим для заключенных, существенной целью которого является их исправление и социальное перевоспитание».²⁴
- ✓ Национальное законодательство Республики Таджикистан²⁵ содержит основные положения, предусмотренные международными стандартами в сфере оказания социальной помощи и поддержки бывшим осужденным после освобождения.
- ✓ Запрет дискриминации в Таджикистане закреплен в Конституции РТ и в отдельных законах, но перечень

²² Правило 108 Нельсона Мандэлы

²³ Минимальные стандартные правила ООН в отношении обращения с заключенными (Правила Нельсона Мандэлы), резолюция Генеральной Ассамблеи 70/175, принятая 17 декабря 2015 года

²⁴ Пункт 3 статьи 10 Международного Пакта о гражданских и политических правах

²⁵ Кодекс исполнения уголовных наказаний РТ

дискриминирующих признаков является исчерпывающим и не включает «иные признаки».

- ✓ В Таджикистане отсутствует единое антидискриминационное законодательство, предусматривающее защиту, в том числе, такой уязвимой группы, как женщины - бывшие осужденные, от всяких проявлений дискриминации в любой сфере.
- ✓ Не все положения национального законодательства, предоставляющие льготы бывшим осужденным, выполняются на практике.
- ✓ Законодательство Таджикистана не содержит точных и ясных процедур и объемов оказания социальной помощи данной категории людей. Бывшие осужденные законодательно не являются целевой категорией получателей социальной помощи и обслуживания в Таджикистане.

Рекомендации:

- *Принять в Таджикистане всеобъемлющее антидискриминационное законодательство.*
- *«Внести дополнения в КОАП РТ о мерах наказания работодателей, а также сотрудников образовательных учреждений, отказывающих бывшим осужденным в*

приеме на работу и в образовательные учреждения по причине наличия судимости».²⁶

- Рассмотреть возможность принятия нового Жилищного кодекса Республики Таджикистан, в котором предусмотреть предоставление социального жилья для уязвимых слоев населения, в том числе, бывших осужденных, в случае отсутствия у них собственного жилья.

III. Общая информация:

- ✓ Согласно информации Главного управления исполнения уголовных наказаний Министерства юстиции РТ, амнистия коснулась около 9800 человек, находящихся в пенитенциарных учреждениях. Таким образом, 2100 человек вышли на свободу из колоний, 4700 человек покинули колонии-поселения, у 3000 сократились сроки заключения.²⁷
- ✓ По данным Министерства юстиции РТ в настоящее время (на начало 2018 года) свыше 10000 человек содержатся в специальных учреждениях и учреждениях предварительного следствия и дознания Таджикистана. Среди осужденных - 321 женщина и 47 несовершеннолетних.²⁸

²⁶Источник: <http://www.ngojahon.org/>

²⁷ Источник: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20160831/230265>

²⁸ <https://news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20180131/v-tyurmah-tadzhikistana-nahodyatsya-svishe-10-tis-zaklyuchennih-iz-nih-321-zhentshina>

- ✓ Ограниченнное количество общественных организаций имеют доступ к ИУ с целью обеспечения профессионального обучения женщин-осужденных.
 - ✓ После освобождения из мест отбывания наказания бывшие осужденные испытывают двойственное чувство. С одной стороны присутствует чувство легкости и свободы, а с другой - страх перед неизвестностью. Эти люди обречены на непонимание со стороны окружающих, им трудно устроить свою личную жизнь, найти работу, они нуждаются в определенной помощи, в последующей социальной ре-интеграции.²⁹
 - ✓ Права бывших заключенных все чаще нарушаются после их освобождения из тюрем. Многие предприятия и учреждения не принимают их на работу из-за наличия судимости. А безработица и нищета вынуждает некоторых из них вновь совершать преступления.³⁰ По мнению представителей общественных организаций, наиболее актуальной проблемой, с которой сталкиваются бывшие осужденные после освобождения является отсутствие работы (20 респондентов из 28 или 71 % опрошенных).³¹
-

²⁹ Источник: <http://dvv-international.tj/ru/news/2016/40-sotsialno-ekonomicheskie-i-kulturnye-prava-osuzhdionnykh-i-byvshikh-osuzhdionnykh-v-tadzhikistane-rezulatty-i-perspektivy>

³⁰ Источник: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/society/20161210/problemi-trudoustroistva-bivshih-zaklyuchennih-v-hatlone>

³¹ Проведено ОО «Бюро по правам человека и соблюдению законности» в рамках проекта Реализация социально-экономических и культурных прав бывших осужденных в Республике Таджикистан , 2015 г.

- ✓ Бывшие осужденные сталкиваются с проблемой трудоустройства, отсутствия жилья, отсутствием документов, удостоверяющих личность, проблемами в их восстановлении в связи с отсутствием финансов, а также со стигмой и дискриминацией.
- ✓ По результатам опросов,³² 20 % бывших осужденных (10 из 50 опрошенных) после освобождения остро нуждались в жилье, так как им негде жить. Проблема с жильем была отмечена, как одна из наиболее серьезных проблем, с которыми сталкиваются бывшие осужденные после освобождения, и со стороны половины опрошенных представителей общественных организаций (14 респондентов из 28-ми или 50 % опрошенных).
- ✓ Десятки женщин, освобожденных из исправительных учреждений, признались, что атмосфера свободы не очищает пятно судимости, население смотрит на эту категорию с презрением и опаской.
- ✓ Чрезмерное давление на бывших заключенных, возникающее из-за семейных проблем, оказывает на них негативное воздействие. В них появляются негативные эмоции: агрессия, озлобленность, недовольство, кото-

³² ОО «Бюро по правам человека и соблюдению законности» в рамках проекта Реализация социально-экономических и культурных прав бывших осужденных в Республике Таджикистан , 2015 г.

рые впоследствии могут стать причинами правонарушений и даже тяжких преступлений.³³

- ✓ Во исполнение Указа Президента Республики Таджикистан от 12 ноября 2016 года была принята Национальная стратегия Республики Таджикистан по противодействию экстремизму и терроризму на 2016-2020 годы. В Плане действий к реализации данной Стратегии предусмотрена разработка программы реабилитации заключенных, которые осуждены за совершение преступлений экстремистского и террористического характера... Однако, План касается только ограниченной категории заключенных и не охватывает всех заключенных.
- ✓ Материальная помощь после освобождения со стороны местных исполнительных органов государственной власти носит нерегулярный характер и зависит от обращения бывшего осужденного в местный орган власти, состояния его здоровья и наличия бюджетных средств на указанные выплаты.
- ✓ В стране имеется крайне мало общественных организаций, специализирующихся на оказании помощи бывшим осужденным. Учреждения пенитенциарной системы крайне редко сотрудничают с общественными организациями.

³³ Источник: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/society/20161210/problemi-trudoustroistva-bivshih-zaklyuchennih-v-hatlone>

- ✓ Поиск работы для данной группы населения затруднен из-за предубеждения против них работодателей и социального окружения, в целом. Как правило, предлагаемая им работа низкооплачиваема и непопулярна, а рынок труда не способен удовлетворить потребности всех желающих поучить достойную работу.
- ✓ Со стороны правоохранительных органов также наблюдается стигматизация бывших осужденных, так как, в случае совершения преступлений в определенной местности, в первую очередь, проверяют и подозревают именно этих людей.
- ✓ По мнению экспертов, «экс-заключенные нуждаются в документировании, медицинской помощи, образовательных программах и трудоустройстве. Многие из них не имеют постоянного места проживания. Если не создавать лучшие условия для реинтеграции экс-осужденных, можно получить повторное преступление из-за безысходности и не нахождения себя в обществе». ³⁴

Рекомендации:

- ✓ Широко информировать общественность через средства массовой информации о проблемах женщин - бывших осужденных в целях искоренения стереотипов.

³⁴ Источник: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/society/20161210/problemi-trudoustroistva-bivshih-zaklyuchennyih-v-hatlone>

- ✓ Улучшить сотрудничество между государственными органами и общественными организациями в целях объединения усилий в сфере ресоциализации бывших осужденных, особенно, женщин.
- ✓ Проводить разъяснительную работу с освобождаемыми и освободившимися лицами об их правах и возможностях после освобождения.
- ✓ Обеспечить бывших осужденных, особенно, женщин, бесплатной психологической, правовой и иной помощью.

IV. Реабилитация и реинтеграция

- ✓ В задачи исправительных учреждений, где отбывает наказание осужденный, входит подготовка осужденных к освобождению, взаимодействие с государственными органами и общественными организациями по обеспечению их работой и местом для проживания.³⁵
- ✓ Нормативно-правовые акты Таджикистана уделяют специальное внимание реабилитации осужденных. Методика реабилитации включает календарный план по работе с осужденным со дня прибытия в ИУ в индивидуальной, групповой и массовой формах. Одна-

³⁵ Статья 13 Закона РТ «О системе исполнения уголовного наказания»

ко, лишь незначительное количество часов уделяется теме «Права человека и гражданина».³⁶

- ✓ В стране отсутствуют специальное законодательство и специальные программы поддержки и ре-социализации бывших осужденных, в том числе женщин – бывших осужденных, государственные временные приюты и центры, где бывшие осужденные могут получить временное жилье, правовую, медицинскую, психологическую и иную помощь.
- ✓ «Инструкция об организации воспитательной работы с осужденными в исправительных учреждениях»³⁷ регламентирует планирование, формы и методы воспитательной работы с осужденными для их реабилитации и вхождения в общество после освобождения.³⁸
- ✓ Раздел 13 данной Инструкции позволяет общественным и религиозным организациям с разрешения руководства ГУИУН проводить духовно-нравственную работу среди осужденных. Благодаря этому разделу, общественные организации имеют возможность проводить правовые консультации среди осужденных. Однако, не все общественные организации осведомлены о данном документе, так как доступ к подзакон-

³⁶ «Наличие и доступность возможностей для образования – основного права человека в пенитенциарной системе Республики Таджикистан», ОО «Джахон», 2014 г. Источник: <http://www.ngojahon.org/>

³⁷ Министерство юстиции РТ, 2007 год

³⁸ Источник информации: сайт ОО “Джахон” www.ngojahon.org

ным актам данного уровня в учреждениях пенитенциарной системы ограничен.

- ✓ Исправительные учреждения испытывают трудности с организацией воспитательной работы из-за нехватки квалифицированных кадров – психологов, социальных работников, специалистов по правам человека. В женской колонии и для несовершеннолетних этот пробел иногда восполняют общественные организации, которые проводят правовое консультирование.
- ✓ «КИУН РТ (статья 115) указывает на проведение нравственного, правового, трудового, физического и иного воспитания для исправления осужденных. Формы воспитательной работы – индивидуальные, групповые и массовые. При проведении воспитательной работы используются периодическая печать, радио, телевидение, просмотр кинофильмов, доступ к библиотеке. Телевизоры и библиотеки есть во всех исправительных учреждениях».³⁹
- ✓ При Уполномоченном по правам человека (УПЧ) в декабре 2013 г. была создана мониторинговая группа по посещению мест лишения и ограничения свободы из числа сотрудников УПЧ и представителей Коалиции НПО Таджикистана против пыток и безнаказанности. Мониторинговая группа проводит посещения закрытых учреждений, в том числе, пенитенциарных

³⁹Источник: <http://www.ngojahon.org/>

учреждений, уделяя большое внимание условиям содержания содержащихся в них лиц.

Рекомендации:

- ✓ *Изучить возможность принятия на национальном уровне специального закона, направленного на ре-социализацию и адаптацию бывших осужденных к жизни в обществе после освобождения.*
- ✓ *Принять государственную программу ресоциализации бывших осужденных с учетом гендерных аспектов.*
- ✓ *«Развивать сотрудничество учреждений системы исполнения уголовных наказаний с органами государственной власти, местного самоуправления, центрами социальной реабилитации, службами занятости населения по реализации программ профессионального обучения и профессиональной подготовки осужденных и освободившихся, разработке региональных программ или договоров о содействии в трудовом и бытовом устройстве лиц, освободившихся из мест лишения свободы».⁴⁰*

⁴⁰ Источник: <http://www.ngojahon.org/>

V. Получение и восстановление документов⁴¹

- ✓ Встречаются случаи, когда у бывших осужденных отсутствуют документы, удостоверяющие личность, в частности, паспорта. К примеру, 134 из 286 человек или 47 %, обратившихся в правовые приемные “Бюро по правам человека и соблюдению законности”, интересовал вопрос восстановления / получения паспортов и свидетельств о рождении. По словам некоторых бывших осужденных, они освобождаются из мест лишения свободы лишь со справками об освобождении.
- ✓ Женщины-бывшие осужденные опасаются обращаться за восстановлением и получением паспортов, чтобы их статус не получил огласку. Кроме того, у них нередко отсутствуют финансы, чтобы оплатить штраф и государственную пошлину для получения нового паспорта.
- ✓ Для оформления нового паспорта требуются документы для прописки. Если человек нигде не прописан, он может столкнуться с проблемами при оформлении паспорта.

⁴¹ Информация предоставлена ОО «Бюро по правам человека и соблюдению законности», ОО «ИНИС» по результатам обращений клиентов.

Рекомендации:

- ✓ Создать возможности для временной прописки бывших осужденных для оформления документов, удостоверяющих личность.
- ✓ Законодательно закрепить льготы для получателей паспортов из указанной категории населения.
- ✓ Содействовать на практике получению паспортов бывшими осужденными, особенно, женщинами.
- ✓ Разъяснять бывшим осужденным правила получения документов, удостоверяющих личность, а также установить прозрачность в оплате при оформлении документов, удостоверяющих личность.

VI. Недискриминация

- ✓ Конституция Республики Таджикистан⁴² запрещает дискриминацию и гарантирует права и свободы каждого, независимо от его национальности, расы, пола, языка, вероисповедания, политических убеждений, образования, социального и имущественного положения, а также гарантирует равноправие мужчины и женщины.
- ✓ Те или иные упоминания запрета дискриминации имеются и в других нормативных правовых актах

⁴² Статья 17 Конституции РТ

Таджикистана, но элемент наличия судимости не рассматривается ни в одном из них, как дискриминационный признак. Как правило, законодательные нормы содержат исчерпывающий перечень дискриминирующих признаков, в котором отсутствует наличие судимости человека.

- ✓ В обществе существует стигма в отношении лиц, имевших судимость. Отдельные примеры говорят о том, что освободившиеся, а также их родственники могут подвергаться дискриминации при приеме на работу и в образовательные учреждения.⁴³
- ✓ «Законодательство Таджикистана, в том числе и Закон РТ «О государственных гарантиях равноправия мужчин и женщин и равных возможностей их реализации» не учитывает двойную и даже тройную дискриминацию таких лиц, как женщины - бывшие осужденные, женщины, живущие с ВИЧ, работницы секса, женщины, употребляющие инъекционные наркотики.
- ✓ В гендерных программах и других государственных социально-экономических политиках, действующих в Таджикистане,⁴⁴ не отражены такие специфические

⁴³ «Наличие и доступность возможностей для образования – основного права человека в пенитенциарной системе Республики Таджикистан», ОО «Джахон», 2014 г. Источник: <http://www.ngojahon.org/>

⁴⁴ Государственная программа по предупреждению насилия в семье на 2014-2023 годы и план мероприятий к ней; Национальная стратегия активизации роли женщин в Республике Таджикистан на 2011-2020 годы; Национальная стратегия развития Республики Таджикистан на период до 2030 года; Национальная стратегия здоровья населения Республики

группы женщин, как женщины - бывшие осужденные и другие уязвимые группы женщин. Не определены эффективные правовые механизмы реагирования на нарушения прав указанных уязвимых групп женщин и других уязвимых категорий женщин и девочек.⁴⁵

- ✓ Комитет по ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин в своих Заключительных рекомендациях от 2013 года призывал Таджикистан включить в свою Конституцию или другое соответствующее национальное законодательство всеобъемлющее правовое определение дискриминации в отношении женщин в соответствии со статьей 1 Конвенции, которое должно охватывать как прямую, так и косвенную дискриминацию в государственной и частной сферах.

Рекомендации:

- *Принять всеобъемлющее антидискриминационное законодательство, содержащее понятие прямой и косвенной дискриминации, а также понятие множественной дискриминации женщин из уязвимых групп населения.*

Таджикистан на период 2010-2020 годы; Национальная стратегия развития образования РТ до 2020г.; Государственная стратегия рынка труда до 2020 года.

⁴⁵ Альтернативный тематический доклад о реализации Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин в отношении женщин, живущих с ВИЧ и женщин из затронутых групп (женщины, бывшие заключенные, женщины, употребляющие инъекционные наркотики, женщины – работницы секса. «Таджикистанская сеть женщин, живущих с ВИЧ», 2018 г.

- Учитывать в государственных программных и стратегических документах РТ права и интересы женщин - бывших осужденных.
- Широко информировать общественность через СМИ о проблемах бывших осужденных в целях искоренения стереотипов, существующих о данной категории населения.
- Содействовать ре-социализации бывших осужденных путем учреждения кризисных центров, временных убежищ и оказанием правовой, психологической, медицинской и иной помощи с учетом множественной дискrimинации женщин – бывших осужденных.

VII. Право на труд

- ✓ Помощь, которую оказывает государство бывшим осужденным, проявляется в выплате пособия по безработице в размере 400 сомони (минимальный размер заработной платы в РТ) в течение не более 3-х месяцев.
- ✓ Бесплатное профессиональное образование можно получить в государственных образовательных учреждениях – Центрах образования взрослых Таджикистана, о чем выдается специальный подтверждающий документ.
- ✓ В женской исправительной колонии организованы краткосрочные курсы по шитью, кулинарии и обучению компьютерным навыкам. К примеру, с 2014 года по настоящее время в ИУ №8 Нурек одной из общест-

венных организаций проводятся профессиональные курсы (шитьё, компьютерные навыки, парикмахерское дело, кондитерское дело), а также тренинги по личностному росту, бизнес-планирование, консультации по социальным льготам. За период 2014 -2017 гг. 209 осужденных женщин, отбывающих наказание в колонии города Нурак, по завершению курсов получили сертификаты. В этот же период 208 женщин-осужденных прошли обучение на курсах по личностному росту и гражданскому образованию; и 60 женщин-осужденных - тренинги по бизнес-планированию, получив сертификаты участия по завершению тренингов. В сертификатах не указывается, что обучение проходило в исправительном учреждении.⁴⁶

- ✓ В числе бывших осужденных, как женщин, так и мужчин, немало тех, кто не имеет специальных трудовых навыков. Те варианты, которые способен предложить центр занятости, часто не устраивают освободившихся из-за низкой заработной платы.⁴⁷
- ✓ Бывшие осужденные, особенно, женщины, недостаточно информированы о наличии и деятельности Агентства труда и занятости населения РТ.

⁴⁶ Информация предоставлена ОО «Джахон»

⁴⁷ Источник:

<https://www.news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20160905/230411>

- ✓ Система сбора статистики, касающейся трудоустройства бывших осужденных со стороны Агентства труда и занятости населения РТ, недостаточно развита.
- ✓ Законодательство РТ предусматривает систему квот на рабочие места для бывших осужденных, однако, система квот используется в недостаточной степени, а работодатели, отказывающие в приеме на работу по квоте, не привлекаются к административной ответственности.
- ✓ Законодательство РТ предусматривает административную ответственность за необоснованный отказ в приеме на работу лица, направленного на работу службой занятости населения в счет квоты, однако, отсутствуют законодательные нормы, предусматривающие ответственность работодателей за отказ в приеме на работу по дискриминирующим основаниям.
- ✓ Из опрошенных работодателей, только около 31 % ответили, что взяли бы на работу бывших осужденных. 29 % отказались бы принимать их на работу. 40 % затруднились ответить.⁴⁸
- ✓ При найме на работу вопрос о бывших судимостях кандидата или его родственников является нарушением прав лиц, устраивающихся на работу (за исключением некоторых профессий). Кодекс об администра-

⁴⁸ Опрос был проведен среди 68 работодателей Источник: <http://dvv-international.tj/tu/news/2017/54-vtoroj-shans-da-ili-net>

тивных правонарушениях Таджикистана запрещает создание препятствий физическим и юридическим лицам в реализации их прав и законных интересов, в том числе, требование от них документов и сведений, предоставление которых этими лицами не предусмотрено законодательством.⁴⁹

- ✓ Согласно официальной статистике, найти работу через Агентство удается всего около 4-5 % обратившихся из числа бывших осужденных.⁵⁰

⁴⁹ Статья 607 КоАП РТ

⁵⁰ Информация от 2015 года, по результатам исследования «Реализация социально-экономических и культурных прав бывших осужденных в Республике Таджикистан», ОО «Бюро по правам человека и соблюдению законности» в партнерстве с DVV International при поддержке Европейского Союза, 2015 г.

37-летняя Робия Холикова из города Курган-Тюбе год назад освободилась из колонии. Она отмечает, что до сих пор не может спокойно увидеть своих детей. Робия живет одна на съемной квартире. После ее освобождения ее братья не пожелали, чтобы она вместе с их женами и детьми жила во дворе отца. С другой стороны, соседи к ней также относятся как к преступнику. По ее словам, в настоящее время она присматривает за ребенком своей сокамерницы, зарабатывая на этом. Из-за судимости она так и не смогла найти работу получше. Она обращалась во многие организации, однако везде в ней видели обманщицу.

Однако, есть и успешные истории: Азимова Атмия - женщина, освободившаяся из мест лишения свободы, в 2015 году обратилась в бесплатную правовую приемную ОО «Бюро по правам человека и соблюдению законности» г. Худжанд. Особенно остро перед Атмией стоял вопрос трудоустройства. Получив консультацию юриста, Атмия обратилась в Управление по делам женщин и семьи исполнительного органа государственной власти Согдийской области для участия в конкурсе на получение грантов на занятие предпринимательской деятельности¹⁰. В результате участия в конкурсе Атмия получила один из президентских грантов в размере 10 тысяч сомони (по курсу 2015 года около \$1300), хотя в своем бизнес-проекте запрашивала даже меньшую сумму. Атмия открыла швейный цех в здании, безвозмездно предоставленном местным исполнительным органом власти. Сейчас в швейном цехе работают 20 женщин, освободившихся из мест лишения свободы. Предпринимательница хочет продолжать расширять круг своей деятельности и в будущем принимать на работу не только женщин, но и мужчин, которые освобождаются из мест лишения свободы.

Рекомендации:

- Широко распространять информацию, в том числе, в местах отбывания наказания, об услугах, предоставляемых Агентством труда и занятости населения.
- Вести статистику по такой категории безработных, как бывшие осужденные, в разрезе пола, возраста, квалификации, образования и других данных, включая информацию о виде работы, о позиции, на которую принял работника и о заработной плате. Вести статистику по отказам работодателей в принятии на работу бывших осужденных с указанием причин отказа.
- Усилить использование квот на рабочие места при трудоустройстве данной категории населения.
- Предусмотреть административную ответственность работодателей за отказ в приеме на работу по дискриминационным признакам, а при повторном отказе предусмотреть уголовную ответственность.
- Привлекать к ответственности работодателей за дополнительное требование документов, не предусмотренных законодательством РТ, при приеме на работу.
- Разъяснять работодателям, отказывающим в принятии на работу потенциальных работников, которые направлены в счет квоты Агентством труда и занятости населения, предусмотренную законом административную ответственность.

VIII. Право на жилище

- ✓ Жилищный вопрос в Таджикистане является крайне актуальным для социально уязвимых групп населения, в том числе, для бывших осужденных.
- ✓ Законодательство в сфере жилищных правоотношений является устаревшим и не содержит нормы о предоставлении социального жилья отдельным уязвимым категориям населения.
- ✓ Обеспечить бывших осужденных временным жильем у государства нет возможности из-за отсутствия государственных центров и приютов для временного размещения данной категории лиц.
- ✓ Меры по содействию в поиске и обеспечении жильем, предпринимаемые местными органами государственной власти, являются недостаточно эффективными из-за ограниченного государственного жилищного фонда, а также отсутствия специальных жилищных программ поддержки данной категории населения.
- ✓ Проблема с жильем отмечается бывшими осужденными, как одна из наиболее серьезных проблем, с которыми они сталкиваются после освобождения. 20 % опрошенных респондентов из числа бывших осужденных после освобождения остро нуждались в жилье, так как им негде было жить.
- ✓ Проблемы с жильем возникают, в том числе, из-за ухудшения семейных отношений бывших осужденных после освобождения.

Рекомендации:

- Учредить в стране центры временного пребывания для бывших осужденных с учетом интересов и потребностей женщин – бывших осужденных.

Funded by

Implemented by

Thematic Alternative Report by the public organizations on implementation of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women by the Republic of Tajikistan, in regards to implementation of women ex-prisoners' rights in the Republic of Tajikistan

The present alternative report is aimed at reviewing the implementation of the UN Convention on Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) by the Republic of Tajikistan in regards to human rights of women ex-prisoners. The report reviews the period from 2013-2018.

It was prepared within the framework of the Project “Human Rights Protection of Prisoners and Ex-prisoners”, and published with the support provided by the European Union and the German Federal Ministry for Economic Cooperation and Development.

The contents of this publication are the sole responsibility of public organizations prepared this report and can in no way be taken to reflect the views of the donors”.

The following organizations had contributed to elaboration of the given report:

- 1) PO Bureau on Human Rights and Rule of Law;
- 2) PO Jahon;
- 3) PF Your Choice;
- 4) PO INIS.

Number of copies: 100

2018

Abbreviations

<i>HIV</i>	– <i>Human Immune Deficiency Virus</i>
<i>CAO</i>	– <i>Code on Administrative Offenses of the Republic of Tajikistan</i>
<i>CEDAW</i>	– <i>UN Convention on Elimination of all the forms of Discrimination against Women</i>
<i>CICP</i>	– <i>Code on Implementation of Criminal Punishment of the Republic of Tajikistan</i>
<i>HOPS</i>	– <i>Head Office for Penitentiary System under the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan</i>
<i>IDs</i>	– <i>Identification documents</i>
<i>MM</i>	– <i>Mass Media</i>
<i>NHRI</i>	– <i>National Human Rights Institution</i>
<i>PF</i>	– <i>Public Fund</i>
<i>PI</i>	– <i>Penal Institution</i>
<i>PO</i>	– <i>Public Organization</i>
<i>RT</i>	– <i>Republic of Tajikistan</i>
<i>UN</i>	– <i>United Nations Organization</i>

Report Content

The report consists of the following sections:

- I. Concluding observations of the Committee on Elimination of all forms of Discrimination against Women in Tajikistan as of 2013
- II. Legal Framework
- III. General Information
- IV. Rehabilitation and Reintegration
- V. Approaches to Obtaining and Re-issuing Documents.
- VI. Non-discrimination
- VII. Right to Employment
- VIII. Right to Housing

Methodology:

The following methodology was applied when drafting the given Alternative report:

Desk study: analysis of international and national reports and research works, mass media materials, available statistics, review and assessment of national legislation in compliance with international standards.

I. Concluding observations of the Committee on Elimination of all forms of Discrimination against Women in Tajikistan as of 2013

The Committee on Elimination of all forms of Discrimination against Women had recommended Tajikistan the following:

- ✓ to adopt all necessary measures, including temporary special measures to improve the situation of the group of women in unfavorable conditions, ensure their protection from exploitation and expand their access to services in the field of healthcare, social benefits, education, employment and participation in political and public life;
- ✓ to set up regular monitoring tools to track down the repercussions of social-economic policy on women in unfavorable conditions, including those based on comprehensive and multi-faceted approach in solving concrete problems related to migration that might affect women;
- ✓ to provide comprehensive information and statistic data disaggregated by gender, age and national identity that

can be used to assess the situation of group of women in unfavorable conditions.

II. Legal Framework

- ✓ International standards in the field of reintegration of ex-prisoners to the society⁵¹ are based on the principle that reintegration shall be launched immediately upon imprisonment.
- ✓ State or other services that are supporting the ex-prisoners to reintegrate to the society shall where possible and necessary ensure that the ex-prisoners are in possession of necessary documents and IDs, are able to find accommodation and employment, have clothing compatible with the season, have funds sufficient to travel to the point of destination and to support them for the period immediately after their release. ⁵²
- ✓ Several international treaties⁵³ are urging the states to set up conditions, that provide prisoners with paid employment possibilities which shall facilitate their reintegration

⁵¹ International Covenant on Civil and Political Rights (p2, art. 10), UN Minimum standards rules on treating the convicts (Nelson Mandela Rules) adopted by the UN General Assembly Resolution 70/175, Annex, adopted on 17 December 2015, etc.

⁵² Nelson Mandela Rule 108

⁵³ UN Minimum standards rules on treating the convicts (Nelson Mandela Rules) adopted by the UN General Assembly Resolution 70/175, Annex, adopted on 17 December 2015

to the labour market and shall allow them to provide themselves and their families with financial support.

- ✓ “Penitentiary system provides the regime for the prisoners, which is aimed at correction and social re-education”.⁵⁴
- ✓ National legislation of the Republic of Tajikistan sets forth key regulations provided by the international standards on providing social support and assistance to ex-prisoners upon release⁵⁵.
- ✓ Prohibition of discrimination in Tajikistan is set forth in the Constitution and other laws, however the list of discriminatory approaches is not exhaustive and does not include “other approaches”.
- ✓ There is no unified anti discrimination law in Tajikistan, which provides protection including to such a vulnerable group as women ex-prisoners from various discriminatory approaches in any sphere.
- ✓ Not all the regulations within the national legislation providing benefits to ex-prisoners are implemented in practice.
- ✓ Tajik legislation does not contain clear procedures and volumes for providing social help to this category of people. Ex-prisoners are not the target group for receiving so-

⁵⁴ Point 3 Article 10, International Covenant on Civil and Political Rights

⁵⁵ RT Code on Implementation of Criminal Punishment

cial support and services in Tajikistan as per the legislation.

Recommendations:

- *To adopt comprehensive anti discrimination legislation in Tajikistan.*
- *“To introduce amendments to CAO of RT on punishment for employers as well as staff of educational facilities that refuse ex-prisoners from employment and access to educational facilities due to conviction”.*⁵⁶
- *To identify possibilities to adopt the new Housing Code of the Republic of Tajikistan which sets forth provisions on social housing for vulnerable population, including ex-prisoners, if they don’t have housing.*

III. General information:

- ✓ According to the information provided by the HOPS amnesty had covered 9800 people placed in penitentiary facilities. Henceforth, 2100 people were released from colonies, 4700 people had left colonies of settlement types, 3000 had decreased terms of imprisonment.⁵⁷
- ✓ According to the information provided by the Ministry of Justice, over 10000 people are detained in special facilities, prelimi-

⁵⁶Source: <http://www.ngojahon.org/>

⁵⁷ Source: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20160831/230265>

nary investigation centers (as per the beginning of 2018). There are 321 women and 47 minors amongst convicted.⁵⁸

- ✓ Limited number of public organizations have access to DF to provide vocational training to women prisoners.
- ✓ Upon release from detention facilities ex-prisoners have dual feelings. On the one hand there is a feeling of freedom, on the other fear of what is going to happen. These people are doomed to be misunderstood, it is difficult for them to settle their private life, find work, they need certain help, further reintegration.⁵⁹
- ✓ Rights of ex-prisoners are being increasingly violated upon their release. Most facilities are not accepting them due to conviction. Unemployment and poverty forces them to commit new offense.⁶⁰ According to representatives of public organizations the most acute problem that prisoners are facing upon release is lack of employment. (20 respondents out of 28 or 71% of interviewed).⁶¹

⁵⁸ <https://www.news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20180131/v-tyurmah-tadzhikistana-nahodyatsya-svishe-10-tis-zaklyuchennih-iz-nih-321-zhentshina>

⁵⁹ Source: <http://dvv-international.tj/ru/news/2016/40-sotsialno-ekonomicheskie-i-kulturnye-prava-osuzhdionnykh-i-byvshikh-osuzhdionnykh-v-tadzhikistane-rezulatyti-perspektivu>

⁶⁰ Source: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/society/20161210/problemi-trudoustroistva-bivshih-zaklyuchennih-v-hatlone>

⁶¹ Conducted by the PO “Bureau on Human Rights and Rule of Law” within the “Project on Implementation of Social, Economic and Cultural Rights of Prisoners and Ex-prisoners in Tajikstan”, 2015

- ✓ Ex-prisoners are facing the problem of employment, lack of accommodation, no IDs, problems in renewing these documents due to lack of funds, as well as stigma and discrimination.
 - ✓ According to the results of the surveys,⁶² 20 % of ex-prisoners (10 out of 50 interviewed) had no place to live upon release. The accommodation was noted as one of the most serious problems, which ex-prisoners are facing upon release by half of the public organizations representatives interviewed (14 out of 28 interviewed, or 50%).
 - ✓ Dozens of women released from detention facilities confessed that the conviction stain is not vanishing, the population regards these people with detest and concern.
 - ✓ Excessive pressure on Ex-prisoners due to family problems affects them negatively. Negative emotions are building up, such as aggression, dissatisfaction, which might further on become reasons for violations and even grave crimes.⁶³
 - ✓ To implement the Decree of the President of RT as of 12 November 2016, National Strategy on Combatting Extremism and Terrorism was adopted for the period 2016-2020. The action plan to this strategy sets forth developing
-

⁶² PO Bureau on Human Rights and Rule of Law within the Project on Implementation of Social, Economic and Cultural Rights of Prisoners and Ex-prisoners in Tajikstan, 2015

⁶³ Source: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/society/20161210/problemi-trudoustroistva-bivshih-zaklyuchennih-v-hatlone>

the prisoners who are imprisoned for the crimes of extremist or terrorist character rehabilitation programmes... Nonetheless, this Plan covers only limited category of prisoners and doesn't not cover all the prisoners.

- ✓ Financial support upon release provided by local authority bodies is not regular and depends on the address of the former convict to local executive bodies, his/her health conditions and availability of budget funds.
- ✓ There is a shortage of public organizations in the country which specialize on providing support to ex-prisoners. Penitentiary system facilities are rarely cooperating with public organizations.
- ✓ Employment for this category of people is very challenging due to prejudice of employers and society in general. As a rule the jobs offered to ex-prisoners is extremely low paid and not popular and labour market can not satisfy the needs of everyone looking for good employment.
- ✓ Law enforcement bodies are also stigmatizing Ex-prisoners since as soon as the offense is committed in their area, ex-prisoners are the first to be checked and suspected.
- ✓ According to experts “ex-prisoners need help in obtaining documents, medical support, educational support and employment. Most of them do not have accommodation. If better conditions are not provided for their reintegra-

tion there is high probability for repeated offense due to unbearable conditions in the society".⁶⁴

Recommendations:

- ✓ *To enhance the awareness of society on problems of women ex-prisoners to eliminate stereotypes.*
- ✓ *To improve cooperation between state bodies and public organizations to consolidate efforts in the field of reintegration to the society of ex-prisoners, especially women.*
- ✓ *To carry out consultations to people to be released and those released already regarding their rights and possibilities after the release. To provide ex-prisoners, specifically women with pro bono psychological, legal and other assistance.*

IV. Rehabilitation and reintegration

- ✓ Penitentiary facilities are responsible for preparing the prisoners to living within the society after release, cooperation with state bodies and public organizations responsible for providing them with employment and accommodation.⁶⁵

⁶⁴ Source: <https://news.tj/ru/news/tajikistan/society/20161210/problemi-trudoustroistva-bivshih-zaklyuchennih-v-hatlone>

⁶⁵ Article 13 Law of the RT "On the system of execution of criminal punishments"

- ✓ The legislation of Tajikistan pays specific attention to rehabilitation of ex-prisoners. rehabilitation methods include calendar plan of activities with convicted since referral to DF in individual, group and mass forms. However only insignificant number of hours is dedicated to “Human Rights and Civic Rights”.⁶⁶
- ✓ There is no specific legislation and support programmes aimed at re-integration to the society for ex-prisoners including women, state temporary shelters where former convict can live, get legal, medical, psychological and other help.
- ✓ The instruction⁶⁷ on organizing the educational activities for prisoners in detention facilities regulates planning, forms and methods of such activities with prisoners for their rehabilitation and reintegration in the society upon release.⁶⁸
- ✓ Section 13 of the afore Instruction allows public and religious organizations to conduct spiritual sessions amongst the prisoners upon securing consent from the management of HOPS. Due to this section public organizations have rights to conduct legal aid sessions amongst prisoners. However, not all public organizations are aware of this

⁶⁶ Research “Availability and accessibility of education - fundamental human rights in penitentiary system of Tajikistan”, PO “Jahon”, 2014. Source: <http://www.ngojahon.org/>

⁶⁷ Ministry of Justice of Tajikistan, 2007

⁶⁸ Source: web page PO “Jahon”, www.ngojahon.org

document, since access to legal acts of such a level in the penitentiary system is limited.

- ✓ Detention facilities face difficulties in organizing educational activities due to lack of qualified personnel, such as psychologists, social workers, human rights experts. In the colony for women and minors this gap is filled in by public organization which conduct legal aid sessions.
- ✓ “CICP of RT (Article 115) sets forth necessity to carry out moral, legal, labour, physical and other activities to support the correctional impact on the prisoners. Forms of educational activities are the following: individual, group and mass. When conducting educational activities the following aids can be used: printed media, TV, Radio, educational movies, access to library. TVs and libraries are available in all the detention facilities”.⁶⁹
- ✓ In December 2013 a monitoring group to visit detention facilities was set up under the National Human Rights Institute (NHRI). It is comprised of the representatives of NHRI, NGO Coalition against Torture and Impunity. The monitoring group conducts visits to closed facilities including those of penitentiary system, paying significant attention to the conditions of people kept there.

⁶⁹Source: <http://www.ngojahon.org/>

Recommendations:

- ✓ *To review the possibility of adopting the law aimed at social reintegration and adaptation of ex-prisoners.*
- ✓ *To adopt state programme on social reintegration of Ex-prisoners in consideration with gender aspects.*
- ✓ *“To develop cooperation amongst the penitentiary facilities, state authority bodies, local authorities, centers on social rehabilitation, employment services on implementation of vocational education and training programmes, support programs for reintegration of ex-prisoners”.*⁷⁰

V. Approaches to obtaining and re-issuing the documents⁷¹

- ✓ There are cases when ex-prisoners do not have IDs in particular passports. For instance, 134 out of 286 people or 47% of people addressing legal aid centers of the Bureau on Human Rights and Rule of Law were interested in renewing/obtaining passports or birth certificates. According to some of the ex-prisoners they are released only with the note on release.
- ✓ Women ex-prisoners are concerned to renew their passports in order to avoid public disclosure on their convic-

⁷⁰Source: <http://www.ngojahon.org/>

⁷¹ Information provided by PO Bureau on Human Rights and Rule of Law, PO INIS, based on complaints of clients

tion. Furthermore, often they do not have funds to cover the fees and fines related to obtaining new passport.

- ✓ To get a new passport, it is necessary to provide the residence registration documents. If a person is not registered anywhere s/he might face difficulties in receiving the passport.

Recommendations:

- ✓ *To provide possibilities for temporary registration of ex-prisoners to obtain identification documents.*
- ✓ *To institutionalize within the legislation preferences for passport issuance for this category of the population.*
- ✓ *To provide practical support to ex-prisoners, specifically prisoners in obtaining passports.*
- ✓ *To explain ex-prisoners the rules related to obtaining IDs as well as enhance transparency within the procedures on receiving IDs.*

VI. Non-discrimination

- ✓ Constitution of the Republic of Tajikistan⁷² prohibits discrimination and guarantees rights and freedoms of everyone, regardless of nationality, race, gender, language, reli-

⁷² Article 17 Constitution of RT

gion, political beliefs, education, social and property status, and guarantees equality for men and women.

- ✓ Other legislative acts refer to prohibition of discrimination, however the element of conviction is no regarded as a discriminatory attribute in any of those. As a rule, legislative norms contain abundant list of discriminatory attributes, which do not have conviction.
- ✓ There is a stigma in the society related to convicts. Certain examples indicate that ex-prisoners, as well as their relatives can be discriminated when applying for jobs or educational facilities.⁷³
- ✓ “The legislation of Tajikistan, including the Law of RT on state guarantees for equality of men and women, does not consider double or triple discrimination of the following categories of population: women ex-prisoners, women living with HIV, commercial sex workers, women abusing intravenous drugs.
- ✓ Gender programmes and other social economic policies valid in Tajikistan,⁷⁴ do not reflect specific groups of

⁷³ Existing possibilities for education - fundamental human rights within penitentiary system of the Republic of Tajikistan, PO Jahon, 2014. Source: <http://www.ngojahon.org/>

⁷⁴ State Programme on Preventing Domestic Violence for 2014-2023 and Adjacent Action Plan; National State on Enhancing the Role of Women in the Republic of Tajikistan for the period 2011-2020; National Strategy of Healthy Population for 2010-2020; National Development Strategy till 2030; National Strategy for the Development of Education up to 2020; State Strategy for Development of Labour Market till 2020.

women, such as women ex-prisoners and other vulnerable groups of women. Effective legal mechanisms to react the violation of rights of these vulnerable groups and other vulnerable categories of women and girls are not defined.⁷⁵

- ✓ In its Concluding Observations in 2013, the Committee on Elimination of all forms of Discrimination Against Women urged Tajikistan to include comprehensive legal definition of discrimination against women in line with Article 1 of the Convention into the Constitution or any other corresponding national legislation. Such a definition shall cover both direct and indirect discrimination in state and private spheres.

Recommendations:

- *Adopt comprehensive anti-discrimination legislation setting forth notions of direct and indirect discrimination as well as multiple discrimination of women belonging to vulnerable groups.*
- *Set forth rights of women ex-prisoners in state programmes and strategies.*

⁷⁵ Alternative Thematic Report on implementation of Convention on Elimination of all forms of Discrimination Against Women, regarding women with HIV and women from vulnerable groups (ex-prisoners, women abusing intravenous drugs, commercial sex workers) “Network of women living with HIV”, 2018.

- *Increase the awareness of the population by means of mass media on the rights of ex-prisoners to eliminate stereotypes existing about the given category of the population.*
- *Support social re-integration of ex-prisoners by means of establishing crisis centers, temporary shelters providing legal, psychologic, medical or other support in regards to multiple discrimination of women ex-prisoners.*

VII. Right to employment

- ✓ The support that is being provided by the state to Ex-prisoners is provided in the form of unemployment benefits in the amount of 400 somoni during the period of 3 months (this is a minimum salary rate in RT).
- ✓ Free of charge vocational training us provided in state educational facilities, Adult Training Centers, which is also issuing a certificate.
- ✓ Short term courses on sewing, cooking, computer skills are organized in the colony for women in Nurek. For example, one of the public organizations had organized vocational training (sewing, computer skills, hairdressing, bakery) since 2014 till present in Penal Institution 3/8 in Nurek. Training session on personal growth, business planning and social benefits are also provided there. For the period 2014-2017, 209 women prisoners had undergone the training and received certificates. In the same period 208 women prisoners were participating in the training on personal growth and civic education, 60 women prisoners took part in training sessions on business planning and had received corresponding certificates. The cer-

tificates do not indicate that the training was undertaken in Penal Institution.⁷⁶

- ✓ There are a lot of women and men among ex-prisoners who do not possess any labour skills. Those options that are being suggested by the employment centers are not suitable due to extremely low payment.⁷⁷
- ✓ Ex-prisoners, specifically women are not sufficiently informed on the activities of Agency of Labour and Employment of the Population of RT.
- ✓ Data collection related to employment of ex-prisoners by the Agency on Labour and Employment is insufficiently developed.
- ✓ The legislation of RT provides quota system for ex-prisoners, however, quota system is used insufficiently and employers refusing to employer per quota are not bearing any administrative offense.
- ✓ The legislation of RT sets forth administrative liability for ungrounded refusal to employ as per the quota, however the are legal norms to enforce the liability of employers for refusing to hire people on discriminatory grounds.
- ✓ Only 31% of interviewed employers noted that they would hire ex-prisoners, 29% indicated that they would have refused to hire ex-prisoners, 40% were unable to respond.⁷⁸

⁷⁶ Information is provided by PO “Jahon”

⁷⁷ Source: <https://www.news.tj/ru/news/tajikistan/laworder/20160905/230411>

⁷⁸ The survey was conducted among 68 employers. Source: <http://dvv-international.tj/ru/news/2017/54-vtoroj-shans-da-ili-net>

- ✓ Asking a question about criminal or other records of the candidate or his/her relatives is a violation of rights (except for some professions) when recruiting ex-prisoners or their relatives. Code on Administrative Offenses of Tajikistan prohibits any obstacles to legal or physical entities in implementation of their rights and interest, including requesting the documents that are not supposed to be provided as per the law.⁷⁹
- ✓ According to official statistics only 4-5% of ex-prisoners are able to find employment through the Agency. ⁸⁰

⁷⁹ Article 607 CAO of RT

⁸⁰ Information as of 2015, gathered during the survey “Implementation of social economic and cultural rights of ex-prisoners in the Republic of Tajikistan” PO Bureau on Human Rights and Rule of Law in partnership with DVV International with the support of the European Union, 2015.

Robiya Kholikova, aged 37 from Kurgan Tube was released from the colony a year ago. She indicated that up till present she can not communicate with her children adequately. Robiya resides alone in a rented flat. Upon her release her brothers decided they don't want her to live with their wives and children in the house of their father. On the other hand, her neighbors are also treating her as a criminal. She says she is baby sitting a child of her roommate and can earn some money. Due to conviction she was unable to find better job. She was addressing different organizations, however everywhere she was regarded as a liar.

Nevertheless, there are success stories as well: Azimova Atmia was released in 2015, she paid a visit to the legal aid center of the PO Bureau on Human Rights and Rule of Law in Khujand. Atmia was striving for finding a job. On advice of the BHR lawyer, Atmia approached the Department of Women and Family Affairs under the Executive Office of Sogd province to participate in the entrepreneurs contest. As a result, Atmia has received one of the grants provided by the President's Fund at the amount of 10 thousand somoni (as per exchange rate of 2015 around \$1300), even though she indicated lesser amount in her business project. Atmia has established a sewing shop in the building provided free of charge by the local executive body. Currently, 20 women ex-prisoners are working in this sewing shop. Business lady would like to expand her activities in the future and employ not only women, but also men ex-prisoners.

Recommendations:

- *To disseminate information including in the detention facilities on services provided by the Agency on Labour and Employment.*
- *To collect statistics on such category as unemployed, ex-prisoners, disaggregated by gender, age, qualification, education and other data, including information on kind of job, position and salary of the staff. Similar statistics shall be collected in regards to refusal to employ ex-prisoners indicating the reason for refusal.*
- *To enhance quota for employment for this category of population.*
- *To set forth administrative responsibility of employers for refusal in employment on the basis of discriminatory grounds, for the second refusal to foresee criminal liability.*
- *To set forth liability of employers requesting additional documents not prescribed by the legislation of RT when hiring.*
- *To explain the administrative liability set forth by the legislation to employers refusing to hire potential staff that are referred by the quota of the Agency of Labour and Employment.*

VIII. Right to housing

- ✓ Housing issue is very acute for vulnerable groups of population including ex-prisoners.

- ✓ The legislation in the sphere of housing rights is obsolete and does not contain norms on providing social housing to separate vulnerable categories of population.
- ✓ There is no possibility to provide ex-prisoners with temporary housing or shelters for temporary accommodation of this category of people.
- ✓ Measures aimed at supporting in providing housing by local authorities are insufficient due to limited state housing fund as well as lack of special housing programmes aimed at providing support to this category of population.
- ✓ The housing problem is considered by ex-prisoners as one of the most serious problems they are facing upon release. 20% of respondents ex-prisoners had acute housing problems as they have no place to live.
- ✓ Housing problems arise due to aggravation of relationships within the family amongst ex-prisoners, apart from other reasons.

Recommendation:

- *To set up temporary shelters for ex-prisoners taking into consideration the interests and needs of women ex-prisoners.*